

Legilingwistyka Porównawcza

*Comparative Legilinguistics
(International Journal for Legal
Communication)*

Instytut Językoznawstwa
Wydział Neofilologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Poznań

Legilingwistyka Porównawcza 3/2010
INSTYTUT JĘZYKOZNAWSTWA
PRACOWNIA LEGILINGWISTYKI

www.lingualegis.amu.edu.pl

lingua.legis@gmail.com

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor: Jerzy Bańczerowski

Współredaktor: Aleksandra Matulewska

Sekretarze: Karolina Gortych, Joanna Grzybek, Karolina Kaczmarek, Joanna Nowak,
Paulina Nowak-Korcz

Członkowie: Lucja Biel, Artur Kubacki, Maria Teresa Lizisowa, Iwona Witzak-
Plisiecka, Feliks Zedler

Adres Redakcji

Instytut Językoznawstwa

Pracownia Legilingwistyki

Al. Niepodległości 4, pok. 218B

61-874 Poznań, Poland

lingua.legis@gmail.com

Copyright by Institute of Linguistics

Wydrukowano w Polsce

ISSN ...

Nakład 100 egz.

Redakcja i skład: Pracownia Legilingwistyki

Druk: Drukarnia Uniwersytetu im. A. Mickiewicza

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

Wstęp	9
1. Przekład prawniczy i terminologia języka prawa	
Katarzyna BIERNACKA-LICZNAR (Polska), Europejski nakaz aresztowania w Polsce i we Włoszech.	11
Yuki HORIE (Polska/Japonia), Różnice w procedurze rozwodowej w prawie japońskim i polskim z punktu widzenia przekładu prawniczego.	23
Józef JAROSZ (Polska), O językowych i prawnych archaizmach w konstytucji Królestwa Danii.	35
Karolina KACZMAREK (Polska), Relacje tekstowe jako system wspomagający proces tłumaczenia tekstów paralelnych na przykładzie polskiej i węgierskiej umowy sprzedaży.	45
Aleksandra MATULEWSKA (Polska), Teksty paralelne a ustalenie konotatów i denotatów na potrzeby przekładu polsko-angielskiego.	55
Julia MAZURKIEWICZ-SUŁKOWSKA (Polska), Z problematyki bułgarsko-polskich tłumaczeń tekstów prawniczych i sądowych.	69
Katarzyna SIEWERT (Polska), O tworzeniu terminów prawnych na przykładzie terminologii polskiego i niemieckiego prawa handlowego.	79
Feliks ZEDLER (Polska), Wybrane zagadnienia z zakresu prawa i postępowania cywilnego w aspekcie translatologicznym z języka polskiego na angielski.	91
2. Język prawny i prawniczy	
Magdalena KRZYŻANOWSKA (Polska), Słowne potyczki – tradycyjny spór sądowy u Amharów.	99
Piotr SZCZEKOCKI (Polska), Założenia semantyki Saula Kripkego i Hilarego Putnama i ich wpływ na współczesną analizę języka prawnego.	113
Irena SZCZEPANKOWSKA (Polska), Języki prawa w państwie polsko-litewskim (od XVI do XVIII wieku) z perspektywy komunikacji międzykulturowej i praktyk translatorskich.	119
3. Korpusy	
Anna ANDRZEJCZUK (Polska), Narodowy Korpus Języka Polskiego – teoria i praktyka. Fakty, mity, potrzeby.	133
4. Recenzje	
Joanna GRZYBEK (Polska), Recenzja <i>Terminologiarbeit im Recht: Deskriptiver begriffsorientierter Ansatz vom Standpunkt des Übersetzers</i> Petera SANDRINIEGO.	143

TABLE OF CONTENTS

ARTICLES

Preface	9
5. Legal translation and terminology	
Katarzyna BIERNACKA-LICZNAR (Poland), European Arrest Warrant in Poland and Italy.	11
Yuki HORIE (Poland/Japan), Divorce Proceedings Differences in Polish and Japanese Law for the Purpose of Legal Translation.	23
Józef JAROSZ (Poland), Linguistics Archaisms and Legal Anachronisms in the Constitution of the Kingdom of Denmark.	35
Karolina KACZMAREK (Poland), Textual Relations as a System Enchancing Translation of Parallel Legal Texts. A Case Study of Polish and Hungarian Contracts of Sale.	45
Aleksandra MATULEWSKA (Poland), Using Parallel Texts to Determineh Connotative and Denotative Equivalents in Polish-English Translation.	55
Julia MAZURKIEWICZ-SUŁKOWSKA (Poland), Polish-Bulgarian Translation of Court Texts.	69
Katarzyna SIEWERT (Poland), Coining Legal Terms – A Case Study of Polish and German Commercial Law.	79
Feliks ZEDLER (Poland), Selected Features of Civil Law and Civil Procedure in Polish-English Translation.	91
6. Legal language	
Magdalena KRZYŻANOWSKA (Poland), Verbal Contests – The Amhara’s traditional Mode of Litigation.	99
Piotr SZCZĘKOCCI (Poland), The Principles of Saul Kripke’s and Hilary Putman’s semantics and Their Influence on the Contemporary Analysis of Legal Language.	113
Irena SZCZEPANKOWSKA (Poland), Languages of the Law in the Polish-Lithuanian Commonwealth (from 16th to 18th Century) from the Perspective of Intercultural Communication and Translation Practices.	119
7. Corpora	
Anna ANDRZEJCZUK (Poland), The National Polish Language Corpus – Theory and Practices. Facts, Myths and Needs.	133
8. Reviews	
Joanna GRZYBEK (Poland), Review of <i>Terminologiarbeit im Recht: Deskriptiver begriffsorientierter Ansatz vom Standpunkt des Übersetzers</i> by Peter SANDRINI.	143

Z problematyki bułgarsko-polskich tłumaczeń tekstów sądowych

Julia MAZURKIEWICZ-SULKOWSKA

Uniwersytet Łódzki

Katedra Slawistyki Południowej

al. Wyzwolenia 14a/8

95-070 Aleksandrów Łódzki

sulkowscy@lodz.dialog.net.pl

Abstrakt: Jak wiadomo, przekład tekstów sądowych wymaga maksymalnej wierności i nie dopuszcza dowolności interpretacyjnej. Tłumaczenie takie jest stosunkowo łatwe, dopóki systemy obu języków nie wykazują większych różnic w zakresie gramatyzacji poszczególnych treści. W przypadku bułgarsko-polskich tłumaczeń tekstów sądowych największe problemy dotyczą różnic między systemami temporalnymi tych języków oraz różnic w zakresie wyrażania modalności imperceptywnej. Tym właśnie zagadnieniom poświęcony jest niniejszy artykuł.

Polish-Bulgarian Translation of Court Texts

Abstract: As we know, translation of legal texts requires maximum fidelity and does not allow arbitrary interpretation. This kind of translation is relatively easy as long as the systems of both languages did not show major differences in the gramaticalization of individual contents. In the case of the Bulgarian-Polish translations the biggest problems relate to the differences between the temporal systems of those languages, and differences in the expression of imperceptive modality. The article is devoted to this particular issues.

Podstawowym zadaniem tłumacza sądowego jest możliwie najwierniejsze oddanie treści z języka A na język B. Nie można tu pozwolić sobie na najmniejszą dowolność interpretacyjną, którą nie raz stosuje się w tłumaczeniu tekstów publicystycznych bądź literackich. Maksymalna wierność nie przysparza większych kłopotów, dopóki stopień złożoności systemów jest porównywalny oraz dopóki systemy obu języków nie wykazują większych różnic w zakresie gramatyzacji poszczególnych treści. Jednak już wstępna analiza struktur języka polskiego i bułgarskiego wykazuje, że „nawet bliskie pokrewieństwo językowe (przynależność do dość młodej rodziny języków słowiańskich, stosunkowo późne rozczłonkowanie na gruncie słowiańskim) nie wyklucza istnienia istotnych strukturalnych, typologicznych różnic pomiędzy tymi językami” (Korytkowska, Roszko, 1997, s. 9). Podstawowe różnice strukturalne między tymi dwoma językami ukazują w sposób bardzo uproszczony tabela 1.

Tabela 1. Różnice strukturalne między językami polskim i bułgarskim

Język polski	Język bułgarski
język „syntetyczny” (syntetyczne formy <i>futurum</i> , syntetyczne stopniowanie, bogaty system fleksyjny)	język „analityczny” (analityczne formy <i>futurum</i> , analityczne stopniowanie, zanik systemu fleksyjnego)

Legilingwistyka Porównawcza 3/2010

niezgramatyzowana określoności/nieokreśloności	kategoria	zgramatyzowana określoności/nieokreśloności postpozycyjny)	kategoria (rodzajnik)
rozróżnianie form męskoosobowych i niemęskoosobowych		rozróżnianie form męskoosobowych i niemęskoosobowych tylko w połączeniach z liczebnikami	
stosunkowo ubogi system temporalny		bogaty system temporalny	
brak zmorphologizowanej modalności imperceptywnej		zmorphologizowana modalność imperceptywna	

W przypadku tłumaczeń bułgarsko-polskich ze wszystkich wymienionych w powyższej tabeli różnic strukturalnych największe problemy dotyczą różnic między systemami temporalnymi tych języków oraz różnic w zakresie wyrażania modalności imperceptywnej. W swoim artykule chcę skupić się na propozycjach rozwiązywania właśnie tych dwóch trudnych aspektów translatorycznych.

System temporalny języka bułgarskiego jest dużo bogatszy od systemu temporalnego języka polskiego. Tradycyjnie w tym języku wyróżnia się 9 czasów (patrz: tabela 2), z czego problemy translatoryczne przysparzają czasy rezultatywne (*perfectum*, *plusquamperfectum*, *futurum exactum*) oraz relatywny czas *futurum praeteriti*, który coraz częściej jest używany zamiast form *conditionalu*.

Tabela 2. System temporalny języka bułgarskiego

Plan przeszły	Plan teraźniejszy	Plan przyszły
czas przeszły dokonany (<i>aoryst</i>)	czas teraźniejszy (<i>praesens</i>)	czas przyszły (<i>futurum</i>)
czas przeszły niedokonany (<i>imperfectum</i>)		czas przyszły uprzedni (<i>futurum exactum</i>)
czas przeszły nieokreślony (<i>perfectum</i>)		
czas przeszły uprzedni/zaprzeczony (<i>plusquamperfectum</i>)		
czas przyszły w przeszłości (<i>futurum praeteriti</i>)		
czas przyszły uprzedni w		

przeszłości (<i>futurum exactum praeteriti</i>)		
---	--	--

W języku polskim dla oddania czasów rezultatywnych jest używana (tylko w odniesieniu do czasowników przechodnich) konstrukcja *mieć* + *imiesłów bierny* (np. *mam odrobioną pracę domową, mam napisane wypracowanie*), gdyż właśnie ona zawiera w swojej strukturze semantycznej rezultatywność. Biorąc pod uwagę fakt, że w tłumaczeniach prawniczych i sądowych jest szczególnie istotne możliwie najwierniejsze oddanie całej treści zawartej w tekście tłumaczonym, należałoby konstrukcji tej konsekwentnie używać przy oddawaniu bułgarskich czasów rezultatywnych na język polski. Jednak, jak już było zaznaczone, odnosi się ona tylko do czasowników przechodnich, a i tu też nie zawsze może być użyta w polskim tłumaczeniu. Analizując dokumentację sądową, wyraźnie widać, że formy perfektywne w dokumentach sądowych dominują w częściach dotyczących działań sądu, prokuratury i organów śledczych (pod warunkiem, że opisywane czynności nie są dokładnie zlokalizowane temporalnie, gdyż wtedy jest użyty *aoryst*). Użycie w polskim tłumaczeniu konstrukcji *mieć* + *imiesłów bierny* byłoby niezgodne z normami stylistycznymi języka polskiego i „raziloby ucho odbiorcy”, dlatego też w tego typu przypadkach proponuję oddawanie bułgarskich konstrukcji rezultatywnych poprzez zwykłe formy polskiego czasu przeszłego (tak, jak to się robi przy tłumaczeniach „niesądowych”). Słuszność takiego założenia potwierdzają przytoczone niżej cytaty z dokumentów sądowych oraz ich polskie tłumaczenia.

След извършена служебна проверка на обосноваността на постановлението за прекратяване, заместникът на Софийския градски прокурор, г-н Николай Кокинов, е приел, че разследването доказва престъплението.

Po sprawdzeniu zasadności postanowienia w sprawie zakończenia [śledztwa], zastępca Prokuratora Miasta Sofii, Nikolay Kokinov, przyjął, że dochodzenie potwierdza popełnienie przestępstwa.

На това основание и съгласно чл. 237 ал. 7 НПК, същият е отменил постановлението за прекратяване на наказателното производство и е указал да се продължи разследването.

Na tej podstawie i zgodnie z art. 237 § 7 KPK wyżej wspomniany unieważnił postanowienie zakończenia dochodzenia karnego i nakazał kontynuację dochodzenia.

Pewne trudności translatoryczne może przysparzać czas przyszły w przeszłości (*futurum praeteriti*), gdyż – jak już było wspomniane – coraz częściej jest używany zamiast form *conditionalu*. W literaturze przedmiotu nieraz padały głosy, że form tzw. *conditionalu* bałkańskiego nie należy rozpatrywać w ramach modalności indykatywnej, tylko warunkowej, która w języku polskim jest najwierniej oddawana poprzez formy polskiego *conditionalu*. *Жената щеше да умре, ако не се беше намесил съседът. Kobieta zmarłaby, gdyby nie ingerencja sąsiada.* Zjawisko zastępowania form bułgarskiego *conditionalu* formami *futurum praeteriti* było już nieraz opisywane w literaturze (por. Penczew, 2004).

Nie można też pominąć faktu, że formy te poza modalnością warunkową wyrażają też często modalność irrealną, gdyż „oznaczają negację trwania i istnienia

stanów i zdarzeń przed stanem wypowiedzi. Zdanie *Марин щеше да следва в София* (*Marin miał studiować w Sofii*) znaczy tyle, co *Марин не следва в София* (*Marin nie studiował (studiuje) w Sofii*)” (oseska-Toszewa, Korytkowska, Roszko, 2007, s. 288).

Problemem dużo trudniejszym od tłumaczenia poszczególnych form temporalnych jest kwestia gramatyzacji w języku bułgarskim modalności imperceptywnej. Modalność ta wyraża jednocześnie renarrację i rezerwę prawdziwościową, a parafraza zdania imperceptywnego składa się co najmniej z dwóch zdań, których predykatory odnoszą się do przynajmniej dwóch aktów informacyjnych – aktualnego i pierwotnego (Korytkowska, Roszko, 1997, s. 34).

X powiedział, że Y powiedział, że, Z, ale X nie jest pewien, że Z

Jak wiadomo, gramatyzacja modalności imperceptywnej za pomocą form narratywnych (tzw. tryb nieświadka) jest jedną z głównych cech wyróżniających język bułgarski na tle innych języków słowiańskich. Podobnie, jak autorzy VI tomu *Gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej* (Korytkowska, Roszko, 1997), świadomie unikam utartej nazwy tryb nieświadka, gdyż „bycie lub nie bycie świadkiem nie jest cechą relewantną” (Korytkowska, Roszko, 1997, s. 13). Jako dowód przytoczę za autorami tej pozycji zdanie *Татко ми каза, че ми било весело, весело ми е, разбира се..* Na polski należałoby je przetłumaczyć jako *Tata powiedział, że jakoby było mi wesoło*. W zdaniu tym wyraźnie widać, że aktualny nadawca, mimo że był świadkiem sytuacji, dystansuje się od wypowiedzianego przez nadawcę pierwotnego sądu. W formie narratywnej *било весело* zawarte są dwa wspomniane elementy modalności imperceptywnej (renarracja i rezerwa prawdziwościowa), nie można tu jednak mówić o „niebyciu świadkiem” (por. Korytkowska, Roszko, 1997).

Osoba decydująca się na użycie form narratywnych w języku bułgarskim nie ponosi odpowiedzialności za prawdziwość swojej wypowiedzi. Odpowiednie tłumaczenie (maksymalnie wierne) jest szczególnie istotne w przypadku tłumaczeń sądowych, gdyż kwestia pominięcia rezerwy prawdziwościowej może zmienić nie tylko formę, ale i przebieg rozprawy sądowej.

Fakt, że język polski nie ma zgramatyzowanej modalności imperceptywnej, nie świadczy jeszcze o tym, że kategoria ta w polszczyźnie w ogóle się nie przejawia, gdyż w badaniach wychodzących od treści (a nie od formy) gramatyzacja nie przesądza o istnieniu bądź braku jakiejś kategorii w języku. Należy więc podkreślić, że struktura semantyczna zdania imperceptywnego przejawia się na płaszczyźnie powierzchniowej obydwu języków, z tą różnicą, że język bułgarski realizuje ją za pomocą wykładników zmorfologizowanych, a język polski – leksykalnych, por.:

Петър **би** много умен – wykładnik morfologiczny (forma narratywna)

Подобно Piotr jest bardzo mądry – wykładnik leksykalny

Zarówno w oryginale, jak i tłumaczeniu, jest przekazywany fakt hipotetyczny, a nadawca nie jest przekonany, co do jego prawdziwości.

Język bułgarski w swoim rozwoju nie zatrzymał się na gramatyzacji modalności imperceptywnej (każdy czas ma odpowiednią formę narratywną), lecz

wypracował również sposoby gradacji owej rezerwy prawdziwościowej. Wyróżniamy więc dwa rodzaje form narratywnych (niewzmocnione i wzmacnione). Całość tego sytemu pokazuje tabela 3.

Tabela 3. System form narratywnych języka bułgarskiego

Formy indicatiwu	Formy narratywne (niewzmocnione)	Formy narratywne (wzmocnione)
<i>Praesens</i> Анна чете книгата.	Анна четяла книгата.	Анна била четяла книгата.
<i>Imperfectum</i> Анна четеше книгата.		
<i>Aoryst</i> Анна чете/прочете книгата.	Анна ще чела/прочела книгата.	Анна била чела/прочела книгата.
<i>Perfectum</i> Анна е чела/прочела книгата.	Анна била чела/прочела книгата.	
<i>Plusquamperfectum</i> Анна беше чела /прочела книгата.		
<i>Futurum</i> Анна ще чете/прочете книгата.	Анна щяла да чете/прочете книгата.	Анна щяла била да чете/прочете книгата.
<i>Futurum praeteriti</i> Анна щеше да чете/прочете книгата.	Анна щяла да е чела/прочела книгата.	Анна щяла била да е чела/прочела книгата.
<i>Futurum exactum</i> Анна ще е чела/прочела книгата.		
<i>Futurum exactum praeteriti</i> Анна щеше да е чела/прочела книгата.		

Jak wynika z tabeli, formy wzmacnione poszczególnych czasów często mają postać identyczną z formami niewzmocnionymi innych czasów (por. niewzmocnioną formę narratywną od *perfectum* z wzmacnioną formą narratywną *aorystu*). Sprawilo to, że formy wzmacnione są mało czytelne, więc pojawia się w języku bułgarskim dodatkowo leksem *уж* jako element wzmacniający stopień zastrzeżenia.

Reasumując, można powiedzieć, że język bułgarski dla wyrażenia modalności imperceptywnej dysponuje formami narratywnymi niewzmocnionymi oraz wyrażającymi większy stopień zastrzeżenia formami narratywnymi wzmacnionymi i formami wzbożconymi przez leksem *уж*.

Język polski, jak wiadomo, nie dysponuje morfologicznymi środkami pozwalającymi wyrazić modalność imperceptywną, aczkolwiek jest w nim pewna

namiastrka tych form. Jest to konstrukcja *ma + infinitivus* nazywana często paramorfologicznym wykładnikiem imperceptywności. Innymi środkami wyrażającymi w polszczyźnie imperceptywność są takie wykładniki leksykalne, jak *podobno, ponoć, rzekomo, jakoby*. M. Korytkowska proponuje następujące możliwości oddania gradacji stopnia zastrzeżenia w języku polskim (por. Korytkowska, Roszko, 1997, s. 154–155):

Imperceptywność niewzmocniona:

- X mówi/informuje, że Y,
- podobno, ponoć, jakoby, bodaj(że), niby.

Imperceptywność wzmacniona:

- rzekomo,
- wykładnik leksykalny + konstrukcja *ma + infinitivus*.

Wydawać by się mogło, że uwzględniając polskie środki leksykalne, nie powinno być problemu z tłumaczeniem bułgarskich form narratywnych, jednak „już wstępne porównanie tłumaczeń polsko-bułgarskich zaświadcza, że brak jest prostej odpowiedniości pomiędzy bułgarskim wykładnikiem morfologicznym i polskim leksykalnym. Zatem nie każda forma będąca wykładnikiem znaczeń imperceptywnych w języku bułgarskim zostanie w planie formalnym oddana polskim odpowiednikiem leksykalnym. Można domniemywać zaś, że każdy wyeksponowany wykładnik znaczeń imperceptywnych w języku polskim winien znaleźć swój morfologiczny odpowiednik w tekście bułgarskim” (Korytkowska, Roszko, 1997, s. 9–10). W języku polskim „występowanie nacechowania imperceptywnego każdego zdania danego tekstu nie jest obligatoryjne i nadmiar wykładników jest unikany, wobec czego często występuje zjawisko tzw. ukrytego nacechowania. Czytelność pewnych treści w takich wypadkach zależy od kontekstu, wykładniki imperceptywności często obejmują swym zasięgiem struktury ponadzdaniowe” (Korytkowska, Roszko, 1997, s. 190). Ponadto nagromadzenie wykładników leksykalnych w polskim przekładzie byłoby sprzeczne z normami stylistycznymi języka polskiego, więc tłumacze notorycznie rezygnują w polskich przekładach z leksykalnych wykładników imperceptywności. Powoduje to liczne niedopowiedzenia językowe w polszczyźnie, które z kolei pozwalają na manipulacje językowe. „Niedoprecyzowanie to w zasadzie nie jest odczuwalne przez użytkowników języka polskiego, dla których język ten jest pierwszym wyuczonym naturalnym kodem językowym. Nosiciele języka polskiego z założenia nie są tego świadomi” (Korytkowska, Roszko, 1997, s. 189). Jest to zjawisko właściwe wszystkim językom o niższym stopniu gramatyzacji i szczególnie niebezpieczne przy tłumaczeniach sądowych, gdzie nie można pozwolić sobie na niedopowiedzenie w języku B treści, która była wyraźnie zaznaczona w języku A.

W wielu tekstach wierne oddanie treści jest jak najbardziej możliwe przy pomocy umiejętnie wykorzystanych wykładników leksykalnych. Jako przykład podaję niżej przytoczony fragment z wystawionej przez lekarza biegłego opinii o stanie zdrowia oskarżonego, który cierpi na chorobę psychiczną oraz polskie tłumaczenie owej opinii.

От няколко месеца се чувствал неспокоен, напрегнат, с тремор на ръцете, с влошен сън, а на последък (от два месеца) изобицо не спял. Чувствал се подтиснат, отчаян, не му се живеело, намалил апетита си. Имал почти непрекъснато главоболие, световъртеж и шум в очите.

*През месец март–април 2003 година **направил** суициден опит. От тогава на моменти **изпитвал** тежест в сърдечната област, **имал** мисли за вина по отношение за майка си и семейството си.*

***Твърди**, że od kilku miesięcy odczuwa niepokój, jest w napięciu, drżą mu ręce, ma kłopoty z bezsennością, a ostatnio (od dwóch miesięcy) **podobno** wcale nie śpi, czuje się przygnębiony, zrozpaczony, nie chce mu się żyć i narzeka na brak apetytu. **Твърди** również, że nieprzerwanie ma bóle i zawroty głowy oraz szумы w uszach.*

*W marcu–kwietniu 2003 roku miał próbę samobójczą. Od tamtego momentu **podobno** odczuwa ciężar w okolicach serca, ma poczucie winy wobec matki i swojej rodziny.*

W tym tekście lekarz wyraźnie dystansuje się od prawdziwości przekazywanych faktów. Pominięcie w tłumaczeniu modalności imperceptywnej zawartej w bułgarskich formach narratywnych spowodowałoby wręcz zmianę znaczenia całej opinii lekarza. Tekst przetłumaczony z pominięciem zawartej w formach narratywnych modalności, brzmiałby w sposób następujący:

Od kilku miesięcy odczuwa niepokój, jest w napięciu, drżą mu ręce, ma kłopoty z bezsennością a ostatnio (od dwóch miesięcy) wcale nie śpi, czuje się przygnębiony, zrozpaczony, nie chce mu się żyć i narzeka na brak apetytu. Nieprzerwanie ma bóle i zawroty głowy oraz szумы w uszach.

W marcu–kwietniu 2003 roku miał próbę samobójczą. Od tamtego momentu odczuwa ciężar w okolicach serca, ma poczucie winy wobec matki i swojej rodziny.

Uwzględniając powyższe, można by przyjąć założenie, że w celu uniknięcia niedopowiedzenia językowego i uniemożliwienia manipulacji językowej w tekstach sądowych, należy bezwzględnie oddawać bułgarskie formy narratywne polskimi wykładnikami leksykalnymi. Jest to jednak sprawa dużo bardziej skomplikowana, gdyż istnieje szereg tekstów bułgarskich zawierających formy narratywne, których tłumaczenia polskie wręcz nie dopuszczają żadnych wykładników imperceptywności (np. wyroki, akty oskarżenia, wnioski itd.). Są to ewidentne przykłady, gdzie możemy mówić o neutralizacji funkcji imperceptywnej w formach narratywnych (por. Korytkowska, Roszko, 1997, s. 54). Formy takie powinny być tłumaczone na język polski przy pomocy zwykłego czasu przeszłego, ponieważ polszczyzna, po pierwsze, nie toleruje konstrukcji typu: *Jest oskarżony o to, że podobno zabił. Uznaje się podejrzanego za winnego podobno popełnionego przestępstwa*, po drugie, dla Bułgarów neutralizacja imperceptywności w tych formach jest tak oczywista, że sami bardzo często w tego typu tekstach używają wymiennie form narratywnych z formami *perfectum*. Wymienność taka byłaby niemożliwa bez wspomnianej neutralizacji funkcji imperceptywnej. Jako przykłady mogą tu posłużyć przytoczone niżej teksty aktów oskarżenia i wyroków, gdzie wielokrotnie w identycznym kontekście raz jest użyta forma narratywna, a raz forma *perfectum* (pogrubione i podkreślone są formy *perfectum*, tylko pogrubione są formy narratywne). Neutralizację najlepiej ilustrują I i IV akty oskarżenia, które są niemal identyczne (obydwa dotyczą złamania przepisów ruchu drogowego), jednak w pierwszym jest użyta forma narratywna, a w czwartym forma *perfectum*.

За периода 21.04.2009–26.04.2009 г. от Окръжна прокуратура гр. Благоевград в Окръжен съд гр. Благоевград са внесени 4 обвинителни акта, както следва:

I. Обвинителен акт срещу: ЙОСИФ Р. М., от гр. Петрич, с който той е обвинен в това че: На 17.09.2008 г. около 17.30 часа по пътя в посока от с.

Legilingwistyka Porównawcza 3/2010

Коларово за с. Първомай, управлявайки лек автомобил марка „Опел Вектра” [...], **нарушил** правилата за движение...

II. Обвинителен акт срещу: СЮЛЕЙМАН Д. С. от гр. Ямбол, с който той е обвинен в това че: В периода от 01.01.2006 г. до 14.02.2006 г., в качеството му на управител и представител на „РУСТАР” ООД гр. Банско, **е избегнал** плащането данъчни задължения...

III. Обвинителен акт срещу: ИВАН М. Т. от гр. Добринище, с който той е обвинен в това че: На 03.10.2008 г. около 19.40 ч., в м. „Свети Спас”, по черен горски път в пияно състояние, с концентрация на алкохол в кръвта 1.15 ‰, **е управлявал** МПС – лек автомобил марка „ГАЗ 69”...

IV. Обвинителен акт срещу: БОРИСЛАВ Г. Г. от гр. Благоевград, с който той е обвинен в това че:

На 05.03.2007 г. около 19.50 часа на път № 1 Е-79 по посока София–Кулата, в района на гр. Благоевград, [...] **е нарушил** правилата за движение...

W okresie 21.04.2009–26.04.2009 Prokuratura Okręgowa m. Błogoewgrad wniosła do Sądu Okręgowego miasta Błogoewgrad 4 akty oskarżenia, jak następuje:

I. Akt oskarżenia przeciwko YOSIFOWI R.M. z m. Petricz, który jest oskarżony o to, że 17.09.2008 około godziny 17.30 na drodze w kierunku ze wsi Kolarowo do wsi Pырvomaj prowadząc samochód osobowy marki Opel Vectra [...], **złamał** przepisy ruchu drogowego...

II. Akt oskarżenia przeciwko SYULEYMANOWI D.S. z m. Jambol, który jest oskarżony o to, że w okresie od 01.01.2009–14.02.2006, będąc dyrektorem i przedstawicielem firmy „RUSTAR” Sp. z o.o. m. Bansko **unikal** płacenia podatków...

III. Akt oskarżenia przeciwko IVANOWI R.M. z m. Dobriniszte, który jest oskarżony o to, że 03.10.2008 około godziny 19.40 w m. Sweti Spas na drodze gruntowej **prowadził** samochód osobowy marki GAZ 69, będąc w stanie wskazującym na spożycie alkoholu (koncentracją alkoholu we krwi 1,15‰)...

IV. Akt oskarżenia przeciwko BORISLAVOWI G.G. z m. Błogoewgrad, który jest oskarżony o to, że 05.03.2007 około godziny 19.50 na drodze nr 1 Е-79 w kierunku Sofia–Kulata, w okolicach m. Błogoewgrad, [...] **złamał** przepisy ruchu drogowego...

ПРИСЪДА

I. ПРИЗНАВА подсъдимият А. И. А., роден [...], ЗА ВИНОВЕН в това, че на 14.03.2004 г. на ПП-I-8, 43-ти километър в посока от с. Калотина за гр. София, при управление на МПС, л.а. „Ауди А 6” с рег. № С 8787РМ, **е нарушил** правилата за движение по пътищата, а именно...

II. ПРИЗНАВА подсъдимия В. И. М., роден на 06.03.1969 г. в с. Д. Ц., [...] ЗА ВИНОВЕН в това, че на 20.10.2008 г. в с. С., област Монтана **управлявал** моторно превозно средство с концентрация на алкохол в кръвта си над 0,5 на хиляда, установено по надлежния ред, след като **е бил** осъден с влязла в сила присъда...

WYROK

I. Uznaje oskarżonego А. I. А., urodzonego [...] za winnego i zarzuca mu, że 14.03.2004 r. na drodze ПП-I-8, na 43 kilometrze w kierunku ze wsi Kalotina do miasta Sofii, prowadząc samochód osobowy Audi А6 o numerze rejestracyjnym С 8787РМ, **złamał** przepisy ruchu drogowego, a mianowicie...

II. Uznaje oskarżonego V. I. M., urodzonego [...] za winnego i zarzuca mu, że 20.10.2008 r. w mieście Montana w stanie nietrzeźwości (zawartość alkoholu we krwi powyżej dopuszczalnej przez obowiązujące prawo ilości 0,5 promila) prowadził pojazd, będąc uprzednio osądzonym wyrokiem prawomocnym...

И С К А Н Е от Борис Велчев, Главен прокурор на Република България за даване на разрешение за възбуждане на наказателно производство срещу Павел Михайлов Чернев народен представител в 40-то Народно събрание.

I. [...] е установена следната фактическа обстановка: Народният представител в 40-тото ОНС, Павел Михайлов Чернев, на 07.02.2006 г. около 19.30 часа посетил, заедно с едно неизвестно лице, сградата на телевизия „СКАТ“, находяща се в гр. София, бул. „Цариградско шосе“ № 113. В момента се излъчвало предаването „Дискусионно студио“ с водещ Теодор Ангелов Ангелов. По негова покана в предаването взели участие Андрияна Янкова Митева и Ивайло Златков Дачов, членове на Българския национален съюз, определящ се като непартийна патриотична организация. След приключване на предаването в 20.30 часа тримата излезли от сградата и се насочили към паркинга, където била колата на Дачов.

II. Правната оценка на изложените обстоятелства сочи: 1. Наличието на доказателства за извършено от народния представител в 40-тото ОНС, Павел Михайлов Чернев, престъпление по чл.131 ал.1 т.1 от НК, предвид това, че на 07.02.2006 г. около 20.30 часа в гр. София, в съучастие като подбудител и извършител с други три неустановени лица, причинил по хулигански подбуди, чрез нанасяне на удари с юмрук и крак, лека телесна повреда без разстройство на здравето на Ивайло Златков Дачов от гр. София.

PROŚBA Borisa Velchewa, Generalnego prokuratora Republiki Bułgarii, o wydanie pozwolenia na wszczęcie sprawy karnej przeciwko Pavłowi Mihajłowowi Czernevwowi posłowi 40 kadencji.

I. [...] stwierdzono następujący stan faktyczny: Posel 40 kadencji Pavel Mihajlov CHERNEV 07.02.2006 r. około godziny 19.30 wraz z nieznaną osobą odwiedził, znajdującą się w Sofii przy ul. Carigradsko Shose 113, siedzibę telewizji SKAT. W tym czasie emitowany był program „Studio dyskusyjne” prowadzony przez Teodora Angelowa Angelowa, na którego zaproszenie w programie udział wzięli Andriyana Yankova Miteva i Ivaylo Zlatkov Dachov (członkowie Bułgarskiego Związku Narodowego, określającego się jako niepartyjna organizacja patriotyczna). Po zakończeniu programu o godzinie 20.30 wszyscy trzej wyszli z budynku i skierowali się w stronę parkingu, gdzie miał się znajdować samochód Dachowowa.

II. Z oceny prawnej wyżej wymienionych okoliczności wynika: 1. Są dowody na to, że poseł 40 kadencji Pavel Mihajlov CHERNEV popełnił przestępstwo opisane w art. 131 § 1 p.1. KK, wynikające z faktu, że 07.02.2006 r. około 20.30 w Sofii spowodował u mieszkańca Sofii Ivayla Zlatkova Dachowa (poprzez oddawanie ciosów pięścią i kopanie nogą) lekkie uszkodzenie ciała bez uszczerbku na zdrowiu.

Z ostatniego tekstu (wniosek prokuratora generalnego) wyraźnie wynika, że prokurator ma dowody na popełnienie opisanego przestępstwa, a polski przekład przytoczonego tekstu nie dopuszcza sformułowań typu *Z oceny prawnej wynika, że podobno spowodował*. Zachodzi tu wyraźna neutralizacja funkcji imperceptywnej

w użytych formach narratywnych, w związku z czym należy przetłumaczyć taki tekst na język polski przy pomocy zwykłych form czasu przeszłego. Z zabiegiem tym należy jednak bardzo uważać, gdyż w tym samym tekście pojawia się forma narratywna, której ta neutralizacja już nie dotyczy. Na przykład w zdaniu *След приключване на предаването в 20.30 часа тримата излезли от сградата и се насочили към паркинга, където **била** колата на Дачов* jest bardzo wyraźne zastrzeżenie prawdziwościowe, które obligatoryjnie musi być oddane w tłumaczeniu (*skierowali się w stronę parkingu, gdzie **miał się znajdować** samochód Dachowowa*).

Dla odróżnienia, która z form narratywnych powinna być oddana w języku polskim odpowiednikiem leksykalnym, a w której zachodzi neutralizacja modalności imperceptywnej, potrzebna jest bardzo dobra znajomość języka bułgarskiego, intuicja językowa i dokładna analiza kontekstowa, gdyż formalnie te formy niczym się nie różnią, a ich złe zrozumienie i błędne tłumaczenie może doprowadzić do manipulacji językowej i zmienić przebieg rozprawy sądowej. Jest to trudne zadanie dla tłumacza, aczkolwiek wykonalne po bardzo rzetelnej analizie całego tekstu.

Bibliografia

- Korytkowska Małgorzata, Roszko Roman, 1997, *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska. Modalność imperceptywna*, t. 6, cz. 2, Warszawa, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy przy Instytucie Sławistyki PAN.
- Koseska-Toszeva Violetta, Korytkowska Małgorzata, Roszko Roman, 2007, *Polsko-bułgarska gramatyka konfrontatywna*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Пенчев, Йордан, 2004, *Граматичната категория време в съвременния български книжовен език, Когнитивна граматика на българския и френски език*, София, Академично издателство "Проф. Марин Дринов".